

¹²² Nicolaas Marten Steffens (1839-1912) was predikant in de RCA van de Eerste Gemeente te Holland, en sinds 1884 hoogleraar aan Hope Seminary te Holland, MI, de theologische opleiding van de RCA-gemeenten in het westen van de Verenigde Staten, en redacteur van *De Hope*.

¹²³ In *De Hope*, 1 juni 1887, schreef redacteur N.M. Steffens in reactie op Hoedemakers kerkelijk standpunt over zijn eigen voorkeur voor een vrije kerk.

¹²⁴ Op 4 januari 1886 werden tachtig ambtsdragers van de Hervormde Gemeente te Amsterdam door het classicaal bestuur geschorst, hetgeen daar de aanleiding vormde voor de Doleantie.

¹²⁵ Hoedemakers gebruik van het begrip 'congregationalisme' is niet getraceerd, maar hij bestreed de zaak in 'Het kerkelijk vraagstuk. Advies, in zake de Amsterdamsche lidmaten-kwestie. Met een woord aan de kerkeraden der Ned. Herv. Kerk', *Op het Fondament der Apostelen en Profeten* 1 (1886) 250-313, m.n. 299.

¹²⁶ Het Algemeen Reglement is de in 1816 ingevoerde en in 1851/52 herziene kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk.

¹²⁷ De *Constitution* is een onderdeel van het *Book of Church Order* van de RCA. In artikel 11 ('*Supervision of Licensure and Ordination*') staat: 'We promise

Dit, nu, acht ik bespottelijk en ongereformeerd.

Indien ik zeg, 'gij miskent de ambten', bedoel ik dit en niets anders.

Ik heb vele bezwaren tegen den gang van zaken. Maar niet één hunner zou een oogenblik bestand zijn tegen den drang van mijn hart, om met de broeders mede te werken, zelfs al meende ik, dat zij onverstandig handelen, indien men niet, feitelijk, honderd duizenden van de kerkelijke gemeenschap afsneed, eenvoudig, omdat zij niet, op commando, bereid zijn, de kerkorde van 1618 aan te nemen.

Non tali auxilio.¹³³ Ik begeer de gereformeerde belijdenis, in eene Gereformeerde Kerk, onder eene gereformeerde kerkregeering, maar niet op deze wijze.

Indien gij het mij vergunt, wil ik in twee of drie brieven, de zaken van mijn standpunt beschouwen. Ik wensch dezen brief, evenwel, niet te lang te maken, en zal het dus, voor het oogenblik, bij dit voorloopige laten.

Uw dienaar en broeder in Christus,

Ph. Hoedemaker.

Brief 4. Scheveningen, 21 augustus 1887.¹³⁴

Waarde redactie!¹³⁵

De bekende regelen van een onzer dichters:

'In 't verleden ligt het heden,
'In het nu, wat worden zal,'¹³⁶

drukken eene waarheid uit, die ook van toepassing is, op onze kerkelijke toestanden.

Ik zie althans geen kans, mijne meening omtrent de kerkelijke beweging ten onzent uiteen te zetten, zonder even uw aandacht te vestigen op hetgeen in i. de groote, thans onherstelbare fout is geweest van hare leiders in een tijd, die aan de jongste gebeurtenissen voorafging.

Vraag een doleerenden broeder: waarom zoo gewelddadig te werk gegaan; waarom alles zoo op haren en snaren gezet? Waarom die geheime organisatie, die kunstmatige bewerking van het volk?ENZ., enz.; hij zal u antwoorden: 'alles is beproefd. Het uiterste is afgewacht. Niets baatte. Het moest tot eene losbarsting komen. De tijd van spreken is voorbij.'

In strijd, nu, met dit gevoelen, aarzel ik geen oogenblik uittespre-